

БОШИТЬ

ПИСЬМО ДЛЯ БЕЛЕТРИСТИКИ И НАУКИ.

Ч. 2.

Львовъ, 8. Цвѣтня

1867.

УПАВШІЙ АНГЕЛЪ.

Повѣсть

Волод. Стебельскаго.

(Продовженіе)

II.

ИВАНКО.

Тая-самая нôчъ. Жене хмара зводомъ неба, кидається громами. Свистомъ и гомономъ ходить буря по скаль верхахъ. То ударить до чорного дна небесъ и перуновъ огонь розбудить, то знова зайде до деберъ и обоймется зъ передвѣчною пôтъмою.

О десять миль глубше въ горахъ лежить невеличке село дротаровъ. Село въ розвалинахъ.

На словацкїй земли билися тогдѣ два вороги. Одинъ боровся за династію, другій за народъ. Але оба кидалися до живыхъ душъ чужого племени, оба топтали по травицяхъ чужихъ могилъ, — а зо сердецъ не заграла еще свобода, а зъ могилъ славянскихъ не двиглася съ кровавою грудью немеза столѣтій...

И такъ для идеи мадяризма чи для нѣмецкихъ интересовъ страдала смирна душа словацкого люду. И такъ загнався ворогъ въ тихое село, где перша народъ молився и трудився, где перша спѣванка дѣвоча верховинамъ говорила рай любови, где подъ святою лишою слухавъ молодецъ казокъ сивобородого дѣда.

Теперь церковь сумуе, а дѣвчина плаче на звалицахъ, а дѣдъ занѣмѣвъ.

Гуляє вихоръ, а зъ темного плеса рѣки бьется жалкє echo. Се славянскій дѣти просяться зъ холодного гроба...

За стромкимъ шляхомъ стоять останки хлопской хижи. Огонь разбивъ слабую будовлю, а только крайній уголъ лишився. Сумно догаряє головня; часами вихоръ займе искру и кинется въ далече горъ, але тамъ на снѣгахъ огонь не будится, и только дубами буря потрясе.

На соломѣ лежить дротарь Максимъ. Типъ славянскаго селянина. Чоло широке доводить природныи здѣбности; лице напятноване тяжкими трудами, панциною. Але зъ глубоко запавшого ока говоритъ завзятье. Максимъ бувъ великого роста, лѣтъ до пятьдесяти.

Зъ груди дротаря тисся тяженкій стонъ. Максимъ оперся найшовшимъ ворогамъ.

Слабеньке свѣтло падало на блѣдній лиця дротаря. Видно боровся бинъ съ собою, мовчки збераючи останки дотлѣваючого життя.

У нôгъ его сидѣла дѣвчина.

Максимъ кинувъ дуже болестно.

Дѣвчина зарыдала въ-голосъ.

Словакъ глянувъ на дѣвчину, Словакъ бачивъ, якъ она зъ жалю розходилася, якъ тислася слезаво до него, и цѣлая душа, душа любови, стрѣлила зъ темного ока. Въ той хвили дивная мягкость прилягла лиця дротаря. Духъ его молився.

„Мадо моя, дѣтино моя, сирото моя нещастная! — говоривъ поволи Максимъ — куда вержешся съ горенъкомъ своимъ? куда

вержешся, куда пойдешъ самая? кто приголубить чужую дѣтину? Свѣтъ широкій, людей безъ числа; але свѣта ты не знаешьъ, не знаешьъ людей — свѣтъ не заплаче съ тобою, люди не пріймуть тебе...“

И чути было рыданье дѣвоче и вихровую нуту, що ругалася ему.

„Мадо моя, лишена Мадо моя! — продовжавъ дротарь — где мати твоя, щобы ог҃рѣла тебе любовью своею, щобы пропитала тебе голодную, щобы заодѣла тебе холодную? Куда ступишъ за порогъ и за звалища, якъ привитаешь досвѣтъ, где ляжешъ до сна? Чи пойдешъ въ горы межи скалы — тамъ звѣрина глядитъ за жиромъ, тамъ стелится дикая ягода, Мадонько моя! Чи пойдешъ до мѣстъ межи людей — тамъ зведуть тебе на дорогу грѣховъ, тамъ на горы забудешъ и на честь забудешъ, Мадонько моя! —“

Мадонька мала богато зачеркѣвъ до довершеної пластики лица, именно тои пластики, котора выходитъ зъ рукъ природы яко одна смѣлая гадка. У тои Мадоньки не бѣльше якъ 14 лѣтъ. Але тѣ лѣта пережила она на святой груди природы, где на яри въ полі она слухала соловья и шуму дубровъ и спѣванокъ подругъ, где она робила дніами на родинѣ загонъ, а ночами переснила цѣлый рай дѣтинно-дѣвочої души... Она мае чорні очи, хороши рѣсницѣ, чудесно зведеніи брови, а очима и рѣсницями и бровами розлився плачъ горячій, и цѣлая Мада була яко одна слеза зъ долони ангела... Она мае волосъ русый, лица смаглявій, уста калинній, а съ волосомъ симъ и лицами и устами сими видится она бути якимъ духомъ, що збѣшивъ зъ дубовъ чи зъ водицъ широкихъ гôръ підъ курную стрѣху села...

Дивно засіяло личко дѣвчины. До хижі влетѣвъ напрасно якійсь хлопецъ. Онъ держить въ руцѣ скрипку.

Максимъ замеравъ.

„Найшовъ я ю, на звалищахъ найшовъ ю, звалищамъ выдеръ ю — она лишилася менѣ, лишилася любимая моя“ — заголосивъ хлопецъ, вергся страстно на землю, и обнявъ ноги дротаря.

„Іванку, Іванку —“ промовивъ Максимъ тихо, слабенько, и простеръ руки до обѣйтїй, але руки замлѣли, упали на постелю, а голосъ затихъ.

„Максиме! я наймитъ твой, але щиру душу маю... Максиме! ты ставъ менѣ за батька; сиротою блукався я по селу, сиротину всякий обругавъ, нещастного бурлака всякий отцурався — ты менѣ принялъ, пригорнувъ до сердца — я не бувъ тобѣ наймитомъ, слугою не бувъ, а дѣтиною твою рѣдною..., Максиме! не умерай, не гинь, не гинь! —“ плакавъ Іванко.

„Максиме! тебе убили, душу твою взяли менѣ — нехай кровью своею умылося, горячою кровью зъ-підъ сердца — благослови мене на мѣсть — кленуся Богомъ, Мадою твою кленуся — вержуся на нихъ, на вороговъ твоихъ! Чого не заговоришъ? чого не пращаешся съ нами безрадными? чого не обоймешъ мене Іванка твого, наймита твого чого не пригорнешъ до ранъ своихъ?...“

Дротарь еще разъ затрясся.

Лице Іванка палилося.

Мада зъ крайної розпуки таки розходилася; она зъ-за слезъ своихъ ничего не бачила. За нею лежала цѣла поезія дѣтинного щастя, за нею рай веселого мира, а передъ нею стелится жаль съ безконечною тугою, передъ нею люта недоля...

Суть хвилѣ въ жизни людей, въ жизни душъ, где не важится студена анатомія сердце, где ино чувство досягне, чувство нескажене.

Затрясся и Іванко, страстно притись скрипку, тисъ ю горячо, ажъ до сердца струнь дотисся, и сердца дрѣмаючій розбудилися. Будилася арія дивная, нескладная — зъ розпуками взяла она початокъ, розпукую обвилася, зъ всякого акорда говоривъ жаль. Се душа Іванка молится за душу Максима. Не посля скаль родилася тая молитва, зъ сердца ішла она безъ правиль. То була переймаюча импровизація, где якійсь геній добувавъ звуки зъ скрипки дѣтвака и переливавъ ихъ въ одну чудесную сонату...

Максимъ умеръ.

А вихоръ свиставъ а они ридали а звуки плакали — а вихра свистъ и рыданье ихъ и

звуковъ плачъ творили Максимови пѣсню похоронную, несли его душу за хмары, за звезды...

Мѣсяцъ сумно блѣднѣвъ на синявѣ. Ишовъ ранѣшній холодъ природою. Зъ-за гѣръ подносился сонце.

„Не бойся Мадо, — говоривъ хлопецъ — не бойся голубко моя! Не загинемо на широкомъ свѣтѣ, не пропадемо марно. Не плачь серденько! — есть Богъ, що любить дѣтей своихъ, що дає ангела кождой дѣтины — не плачь Мадонько, не плачь! —“

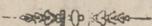
А Мадонька мала 14 лѣтъ, а Иванко мавъ 16 лѣтъ.

Съ кипучимъ сердцемъ припала Мада до хлощя.

„Не бойся Мадо, — продовжавъ Иванко — маю я скрипку, а ты голосъ маешь. Мене дѣдъ учивъ неоднную нуту, що зо струнъ говорить, тебѣ самъ Господь вложивъ голосокъ въ душу. Якъ я заграю передъ порогами панскими, якъ ты заспѣваешь думку якую, якъ заграемо-заспѣваемо горе свое, що таки за сердце имае — заплачутъ люде съ нами, пригорнутъ, одѣютъ. Тому не бойся, збронько моя, не бойся Мадо, а ходи со мною, ходи гень до мѣстъ, въ свѣтѣ широкий ходи! —“

И лишили они звалища, гробъ Максима лишили, и пойшли въ далече, ѿнъ съ любимою скрипкою, она съ славянскими пѣснями въ душѣ. А сонце золотило шляхъ для нихъ...

(Д. б.)

МАНЯ.

Дѣвочу косицю
Барвѣнокъ обнявъ,
На ясну зрењицу
Барвѣнокъ запавъ,
А зъ ока слеза го потисла —
Упавъ ... и лишь
Слезина на одежи звисла —
О що ты синишъ?

Голубая мати
Говорить зъ души:
„Лиши сумовати,
И плачь залиши!“
Не чуещъ? она говорила!
Ты стономъ лишь

На одежи слезы розбила
О що ты синишъ?
Спѣваютъ дѣвчата:
„Дѣвчино пращай!“
Розходится хата —
„Гуляй-же, гуляй!“
Не чуешь? не плачешь, не стонешь!
А смѣхомъ лишь
Часами на голосъ зазвонишъ —
О що ты синишъ?

Руслянъ.

1845.

ІСТОРІЯ И АНАЛИЗА.

(Дальше)

На якихъ понукахъ основана лютова революта Парижанъ? — На деморалізації Люя-Филипа и на пророкахъ нової економії загала.

Революція зъ юлія 1830 звалила престоль Бурбонѣвъ. Горожане Парижа роздерли абсолютизмъ Карла, винули недозрѣлу ідею республіки, горожане завели конституційну монархію, основану на загальній суверенності народа. Люй-Філіпъ съ своїми широкими плянами ставъ постійною гадко здѣлала зъ Франції одинъ великий банкъ, где честь и имя и наука гибли передъ хѣномъ, где торгъ урядами и концесіями развито на широку скалу, где вязався скандалъ до княжихъ митръ и министерій. И такъ мѣсто родової аристократії принѣсъ король горожанамъ аристократію золота и акцій. Великіи слова святого союза: все для народа, и чо чрезъ народъ нашли підъ симъ Орлеаномъ истинную пародію. Тота державная машина була толькъ системою — безсистемности. Душою загала була тая химера, которая мудрою серединою бажала дойти до народного добра, бувъ Люй Філіпъ съ авторами твої теорії. И такъ держава не розвивалася після фактівъ и жаданій исторії, а після мудрованій такихъ теоретиківъ, якъ Гїзо, що зъ-підъ прaporи либерализма збіговъ до реакції, якъ Тієръ, що живе-думає ино своimi доctrinами.

Але банкъ Люя-Филипа почавъ скоро тратити кредитъ у народа. Тая далеко и широко сягаюча рафинерія розбійшла гнилизною въ тѣло Франції. До того робъ буджетъ неожидано, межи клясами творився провалъ, на днѣ сего вулькана горъло. Вороги почали будитися. Приклонники Бурбонѣвъ здѣлали союзъ съ западаючою романтикою. Але тая поезія не промовила до сердецъ; totъ Шатобріанъ не змогъ спинити, якъ народъ скідавъ бѣлу хоруговъ зъ храмовъ ультра-

монтанизма... Во подъ сими храмами и палатами скиталися старая червона мара. Они, горожане Парижа, отдали Орлеанови звалища реставрації, щоби монархизмъ спась ихъ отъ крайностей, — а бнъ тероризмомъ своимъ самъ ихъ мече въ рамена пролетарята. Старая мара зойшла знова зъ катакомбъвъ на дороги дѣланья. Спартанскій характеръ Ляфаета зломившися передъ постоянною гадкою короля Французъвъ. Слѣдомъ за вѣщунами нового переворота ишли журналистика и литература, а коли Ліонская борба и похоронъ Ламарка не змогли еще разбудити старого огня, опозиція заперлася въ клубахъ и заговорахъ. А коли Люї-Филипъ ясно уже зойшовъ до ідей бурбонскихъ, она вергалася съ адскими махинами на него, и будила шаленого смѣлчака зъ пепелобъ великого Наполеона... Отже лютовая революта мала бути карою исторіи за державній грѣхи Люї-Филипа, мала бути протестомъ здоптаного народа противъ его умного паразита.

Другій факторъ розвивався зъ народного характера Французъвъ. Сказано, они не знаютъ конечности исторіи, они сягають до идеалобъ далекихъ столѣтій, суть фантастами. Коли на першихъ барикадахъ Парижа свобода жерла дѣти свои, пролетарята бувъ толькo орудьемъ горожанъ. Зъ широкого моря крови ступавъ бнъ гордо до фабрикъ, а зъ фабрикъ вертавъ герой дня до давнаго горя, и съ тugoю гелота дивився на золоченій пороги капиталистобъ. Чи не знести уже той розваль межи клясами, где по однай сторонъ Мамонтъ царює, а по другай краина нужда давить? Чи не звязати людей въ одинъ великий загаль, где культь розума принесе рай міліонамъ свѣта?

Съ гадками такого нового апостолята двигся комунізмъ... Передъ дѣтинною фантазією економівъ будучности стояла темна маса міліонами бѣдакобъ, стоявъ пауперизмъ помянниками горя, грѣха, сорома. Передъ сими міліонами, передъ симъ пауперизмомъ, громадилося золото въ палатахъ банкераў, стелилася тревожная згадка барикадъ. Отже въ имени сего вѣкового розвала вергся комунізмъ до запавшихъ евангелій першої революції. Онъ сполучивъ ідеи Русса съ великими основами христіанства и съ теоремами мудруючого духа. Онъ отъ сентиментального Сень-Симона, которому снivся загаль любови, перейшовъ до ограниченого Енфантена, который въ гармонії тѣла и духа находивъ задачи жизни. Онъ черезъ фалланстеріи чудака Фуріера загнався до критики Прудона, а Прудонъ — се науковая форма, се діалектика комунізма. И такъ они валили тое, що столѣттями клалося до храмобъ исторіи и образованья, а на руинахъ бажали они завести хоробную химеру змарнѣлого духа. А тата химера почала передходити въ народъ, коли министрбъ кликано передъ

судъ, коли буджетъ рѣсъ а кредитъ подносився а грѣшъ упадавъ. Отже кинься на сихъ ворогобъ твоихъ, кинься съ погордженю роботою на капиталъ! И такъ минала вѣра, дрожавъ порадокъ, маса будилася... Слѣдомъ за комуністами ишла и литература. Пламенно лилась поезія въ душу народа, съ горячою страстью чертала романтика сумную долю люду. А тотъ огонь розпалится въ масахъ и пожарами погуляе передъ палатами Люї-Филипа. Тая хвиля надойшла 1848 г. Отже другимъ факторомъ революції бувъ комунізмъ, который на горожанъ поперъ пролетарята, а пролетарята зойшовъ зъ заулкобъ въ червоной одежи, и обнявся съ барикадами...

(Д. 6.)

З ГАДКА.

Рвучи цвѣты по болоню,
Все про него я спѣвала —
Коли толькo слезы роню,
Я про него сумовала.

И по степъ мы ходили,
И ходили берегами —
Коли толькo мы тужили,
Клались цвѣты передъ намъ.

Цвѣты-сестры говорили:
Ты щастлива! онъ тя любить! —
Сердца пѣсни занѣмѣли,
Сердце згадку лишь голубить...

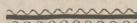
Марія

САГАРА.

Блѣдне небо, сонце ходить,
Пуша ходить розгорѣла —
Видьма пушки сонно бродить,
И на валь съ тugoю съла.
Видьма пушки не заплаче
За єстьми, що генъ сіяютъ —
А лишь воронъ тамъ закраче,
А лишь бури тамъ гуляютъ!
Вихоръ, буря якъ шалений
Ісь єстьми женуть на горы —
Горы жовтій розпалени
Зъ лона вержутъ чудотворы —
Чудотворы пушки свѣтомъ
Розпльваются блѣдаво,
И обвитій степобъ цвѣтомъ
Йдуть до сонця, що кроваво

Цвѣтъ и чуда принимае...
А за ними дрѣмотою
Тысячъ гробовъ запалае,
А за ними со зорою
Тысячъ бурій розпалится,
И въ обнятью гур гана
Пущъ дивный сонъ приснится,
Снится ей фата-моргана...

я..

О степахъ и пущахъ.

Зѣ Гумбольда.

У стѣнь высокого хребта гранитного, що въ юности нашої земли, коли-то творилася затока антильская, станувъ опоною противъ филямъ моря, починаються непрозимы рѣвнины. Подоружуючи сими сторонами, коли уже минешъ полонины въ Каракасъ и озеро Такаригва, такъ часто острогами застѣяне, въ котрого водахъ, мовь въ чистомъ зеркаль, лицоются прибережній бананы, коли лишишъ буйныи нивы съ нѣжною зеленою тагитской трости цукровои, та оставишъ понурую тѣнь кущовъ какаовыхъ, — тогдѣ споглядаючи въ сторону на югъ, устромляешь взоръ твой на степы безкраи, що здается пѣдоносятся и гинуть въ мрѣючой дали, гень-гень на кончинѣ виднокруга.

Насытившия видомъ буйного життя ростинъ, ступаешъ напрасно съ изъумленьемъ на край голопущи, где зѣлья дуже мало, а деревины и совсѣмъ не подыблешъ. Ни горбківъ ни скель не узришъ тутъ, щобы мовь островы выглядали на цѣлой незмѣримой просторони. Где-не-где только стѣны прорваныхъ покладовъ, которыхъ общаръ коло 200 миль квадратныхъ занимае, вознеслися трохи выше надъ притыкаюче да нихъ ополье. Лавицями зовутъ тамошній жителъ тую появу, мовь бы предчувствовали, що такимъ словомъ найдачнѣйше называюти видъ споконвѣчній тои окрестности, въ оной порѣ, якъ еще рѣвница нынѣшнихъ степовъ була дномъ великого мора середземного, а тѣ холмоватыи стѣны мѣлью.

Еще и теперь мана ночия представляетя иногдѣ тѣ образы минувшихъ часбвъ. Якъ збрки — проводницѣ, швидко возходячи и заходячи, освѣтятъ рубецъ рѣвнина, и заедно миготючи двоити станутъ свой образъ въ долѣшній верствѣ филюющихъ вапорбвъ, здается, що видишъ океанъ безъ береговъ. Якъ океанъ, такъ и степь будить у насъ чувство безконечности, а черезъ тое чувство наповине нась понуками духовыми и высокими гадками. Однакожъ все таки пріятнимъ есть видъ кристаль-

ного зеркала моря, на которомъ зибкая, лагодно пѣнячися филя кружить; степъ же лежитъ передъ тобою мертвый и сѣпенѣлый, розтигненый мовь стѣни скель розореного якого планета.

Феноменъ сихъ великихъ рѣвнинъ представляє природа у всѣхъ стрефахъ земли, въ кождой зѣ нихъ мають они властивую признаку, певную удачу, корота залежитъ отъ якости почвы, отъ климата, и вознесеня мѣстцевости по-надъ поверхню моря.

И въ сѣвернѣй Европѣ суть степы, именно поля вересовѣй*, покрытѣ однімъ лише пасомъ ростиннымъ, всяке инише зѣлье выпераючимъ. Они тягнутся отъ крайнаго кѣнца Ютландіи ажъ на устье Скальды. Але тѣ степы выдаутся малыми и высоко-горбоватыми, якъ ихъ здрвнти съ Льянносами и Пампасами въ южнѣй Америцѣ, а тимъ бѣльше еще съ широкими болонями надъ рѣками Миссури и Мѣдяною, на которыхъ кудлатый бизонъ а малый пижмовецъ свободно буяютъ.

Еще бѣльше величнимъ и проймаючимъ есть видъ рѣвнинъ Африки осередно. Доперва въ новѣйшихъ часахъ почали на нихъ бѣльшу звертати увагу, подобно якъ и на безконечну поверхню мирнаго океана. Они суть частями пѣсчаною моря, що на востоцѣ урожайныи пасма замли отгорожае, або мовь островы оперезуе, якъ пуша до гбръ базальтовыхъ Гаруджъ притыкаюча, где на оазѣ Сѣва, богатѣй дактилями, розвалины храма Амона указуютъ почитанья достойное мѣстце, где уже рано просвѣта межи родомъ человѣческимъ зацвила. Ни дощъ, ни роса не звохчатъ еи пустѣй посторони, и не розвинутъ зароды життя ростинного въ розжареніи нѣдрѣ земли. Бо горячіи стовпы воздуха возносятся всюда въ гору, улетнѧютъ мглистыи вапоры и розганиаютъ перелѣтаючий облакъ.

Где пуша зближається до океана атлантскаго, якъ межи Ваді-Нунъ и Сугорбомъ-Бѣлымъ, тамъ стремить вогкій воздухъ надморскій заполнити порожню, що черезъ тѣ простопадній пруды вѣтра, за котрѣ згадалисмо, повстали. Навѣть корабельники на круглому мори, що вкрыте коверцемъ зеленон халуги, мовь лугъ выглядаяе, кермуючи до устья рѣки Гамбія, коли ю наразѣ лишитъ вѣтеръ поворотниковый, предчувствує сейчасъ поблизость пѣсковъ розстрѣляючихъ тепло въ просторъ свѣта.

Череды сугаковъ и скоропадній струсы гасають по тѣмъ великому общарѣ. Вынявши овіи на мори пѣсчаномъ ново открытыи громады острововъ, богатыхъ въ жерела, на которыхъ зеленомъ рубъ сновидаютъ тибосы и туариксы, выпадае всео американську пушу уважати яко окрестность непридатную для жилища людей. Не смѣютъ тоже сомежныи цивилизований народы пускатися тамтуда,

хива лише підъ певную пору. Шляхами, які ото-
шеныя торговельныи отъ колька тысячей лѣтъ неот-
мѣни опредѣли, тягнется довгій походъ отъ Та-
филетуатъ до Томбукту, або зъ Мурзуку до Борну;—
смѣлым то предпринятія, которыхъ цѣле поведене-
зажитъ отъ верхоблюда, корабля пущи, якъ то
звѣрь стаинній переданъ востока и зовутъ.

Тыи африканськіи рѣвнины занимаютъ про-
сторы, мало що не три разы бѣльшу якъ об-
шаръ поблизкого середземного моря. По части ле-
жать они підъ самыми поворотниками, по части
близко нихъ; и тое-то положене надае имъ
властивое, отрубное пятно. На отворотъ, на восточ-
ній половинѣ стаиннаго суходола, та — сама по-
чва геогностичная становить бѣльше властивость
стрефы умѣреной.

На хребтѣ горъ Азіи осереднои, межи Золо-
тою-Горою або Альтаемъ и Куенлюономъ, зачавши
отъ хинскаго мура ажъ по-за пасмо горъ небес-
ныхъ и къ озеру Араль, розпростираются завдовж-
ки на колька тысячей миль, якъ не найвысшій, то
певно найобширнѣйшій степы въ свѣтѣ. Тридцять
лѣтъ по моей подорожи въ Америцѣ южной, мавъ
я способность звѣдати одну часть тыхъ степовъ,
а именно степовъ калмуцкихъ и киргизкихъ, полу-
женыхъ межи Дономъ, Волгою, моремъ каспійскимъ
и озеромъ хинскимъ Чайсанъ въ розлозѣ майже
700 миль географичнихъ. — Ростинность степовъ
азійскихъ, гдеуда горбоватыхъ и сосновыми лѣ-
сами перегороженыхъ, розвивае мѣстцями бѣльше
всѣлякости и богатства, якъ flora Ляноса въ и
Пампасовъ въ Каракасъ и Буеносъ-Айресъ. Красшую
часть рѣвнинъ, азійскими народами пастирскими
замешканую, красятъ низенькии корчки бѣло цвѣ-
тичихъ рожеватыхъ (розацѣвъ), такожъ рябоцвѣ-
товъ (вѣнцѣ царскіи); тулипановъ и черевичковъ
(Cypripedium). Якъ стрефа горячая симъ примѣтна,
що тамъ всѣ майже ростины усилюются прибрать
видъ деревъ, такъ и гдекотрій степы азійской стре-
фы умѣреной отмѣчае тата чудна высокость, ко-
тру осягають зѣлья въ цвѣтѣ, яко *Saussureae* и ин-
шіи *Synanthereae*, ростины стручковий, а именно мно-
жество родовъ горошничковъ (*Astragalus*). Въ о-
кrestностяхъ сихъ зѣльныхъ степовъ безъ шля-
ховъ, безъ дорогъ, їдучи у низкихъ підводахъ та-
тарскихъ, не можъ инакше справитися, якъ лише
повставжи на ноги; а тогдѣ бачимо передъ собою
густостисненный, якъ лѣсъ розбуяли травы и бу-
ряны, стелячіи заедно въ поклонахъ першу підъ
колосами дорожку. Гдекотрій зъ тыхъ степовъ азій-
скихъ суть то рѣвнины травою поросшіи; другіи
покрыты ростиными членоватыми, сочистыми и все
зелеными, изъ родины потажовыхъ; многіи изъ
нихъ лоснѣють зѣ далека, а то соль выступае спо-
собомъ лишайцомъ, и мовь свѣжо притрясившій

снѣжокъ, вкрывае неодностайню обшары глееватои
земли.

Тіи могольскіи и татарскіи степы, всѣлякими
пасмами горъ прорывани, отграничили древний, да-
вно уцивилизованый народъ Тибета и Гиндостана
отъ варварскихъ племенъ Азіи съвернои. Они тоже
всѣляко и вліяютъ на змѣнность судьбы рода чо-
ловѣческого; они то скупили людность въ краяхъ
на юзѣ; они стали сообщаюся народовъ бѣльше
на перешкодѣ, якъ Гималаи або Снѣжніи горы Си-
ринагуръ и Горко: они положили на съверѣ Азіи не-
переступній загати и не допустили, щобы лагод-
нѣйшіи обычай разомъ съ творчимъ духомъ иску-
ства и промысла тамъ ширилися.

Однакожъ тую рѣвнину Азіи осереднои не має
исторіяуважати лише передмуромъ, не перепуска-
ючимъ просвѣту. Неразъ наводила она розорене и
тяжкое горе на Божу землицю. Чернь скотаровъ
той степь замешканыхъ: Моголівъ, Гетовъ, Аля-
півъ и Усындовъ всколебала свѣтъ уцивилизованый
запада. Рѣвно, якъ управа духа, мовь то свѣтло
благодатнаго сонца, розпирялася съ часомъ отъ
востока на западъ, — такъ познѣйше въ тѣмъ са-
момъ направленью варварство и дикость норововъ,
грозили яко темный сумракъ наєсти Европу.

(Д. 6.)

Н О Ч Ъ.

Гасла звѣзда на синявѣ.
Мѣсяцъ хмарою зайдовъ,
А зорницѣ золотаві
Сплакалися за сестровъ.
А росицю изо звѣздъ
Пили братчикъ и любистъ,
Пила рожа розгорѣла
И лелѧ сонна, бѣла...

Звонить пѣсня въ темнѣмъ борѣ.
Чуло тугу сто калинъ,
И тугу у просторѣ
Ажъ ходило сто долинъ.
А надъ ними соколь звисъ,
Въ синї горы спѣвъ понѣсь,
Въ синихъ горахъ незабута
Затихала гарна нута...

НА ПОГИБЕЛЬ!

Дитирамбъ.

Дай дѣвчино намъ шампана...
Мы съ шампаномъ и съ тобовъ

Проспѣваемъ нѣчъ до рана —
Гей шампана и любовь!

На твои хороши очи,
Очи, брови, лица пью —
Пью любима о пѣвночи
На дѣвочу честь твою!

Гей за народъ чара тая!
Я за народъ душу дамъ —
Слава, мати дорогая,
Въ мучениковъ зложитъ храмъ!

Що-тамъ сердцю до кордоновъ!
Сердце видитъ только людъ —
Пью до Руси міліоновъ,
Пью до Руси — тамъ и тутъ!

Дай шампана, а не бойся!
Не спалитъ вино мене...

Шї-же съ нами, розогрѣйся!
Видишъ, рвется и жене.

На погибель тымъ кайданамъ,
И погибель доли злой,
И погибель тымъ тиранамъ,
Що сковали народъ мой!

Пять столѣтій за проклятье,
А проклятье — Руси месть!
И будучность за завзятые,
А завзятые — Руси честь!

Сто шампановъ чорноока! —
Гей второе народъ намъ
Отъ Урала до Вислока:
На погибель ворогамъ!

Славицъ.

ФЕЛЕТОНЪ.

Чешская литература.

(1774—1848)

Першіи слѣды чешской литературы загибають въ мрацѣ поганскихъ часобъ. Гдекотрій пѣсни Краледворской рукописи носять очевидно пятно поганства, и суть для того несомнѣнно твореньями 9-го и 10-го столѣтій, въ которыхъ поганизмъ поволи уступавъ побѣджающей правдѣ христіанства. Но въ сихъ старинныхъ поемахъ есть загадка за поэта еще старшого, Люмира, которого пѣсни потрясли Вышеградомъ и всею стороною. И въ первыхъ столѣтіяхъ по заведенію христіанства процвѣтала еще тая народная поэзія, то вѣжная, то героическая; она процвѣтала, поки до сердца народа не сягнула убивающая чужоземщина... Коли-же въ 13-мъ столѣтію бувши народній обычай замѣнился чужими, насильно заведеннымими черезъ послѣднихъ королівъ зъ рода Пшемыслового, коли чешское дворянство, покинувши прежніи обычай и народній норовы, за королями приняло чужій, — тогдѣ и природный народній пѣсни були заверженій, уступивши мѣстце поезіи рицарской. Правда, и въ сихъ зъ чужои землі пересадженыхъ цвѣтахъ, проявился богато творчачи силы; но та свѣжая, молодая сила, которую подивляемо въ Краледворской рукописи, щезае совершенно въ сихъ твореньяхъ. Впрочомъ по численности останківъ той поезіи видно, что чешскій народъ дуже любивъ рицарскіи епопеи, бо лишивъ намъ много важкихъ твореній того рода. 13-е столѣтіе и первая половина 14-го творятъ у Чехотъ епоху рицарской поезіи.

Основанье университета въ Празѣ Карломъ IV, въ 1348 г., дало народови богату ученую поживу, а черезъ тое подмагало розвитие въ дидактицѣ. Першимъ репрезентантомъ той поезіи бувъ Смилъ Флышка изъ Пардубицъ. Пражскій университетъ образовавъ для Чехіи и первого знаменитого прозаика, дворянинѣ Тому изъ Штитного. Всю тогдѣшнюю философію обнявъ шпаркимъ умомъ своимъ тотъ рыцарь, и умѣвъ изложити ю бесѣдою сильною а простою. Повное жизни волненіе умовъ, заведеное основаньемъ

универзитета въ Празѣ, и горячая народная борба межи Чехами и Нѣмцями, подѣя покровомъ послѣднихъ королівъ, приготовити сильное движенье Гуситское оберненое зъ однои стороны противъ римской церкви, зъ другои противъ Нѣмцівъ, все болѣе и болѣе разширявшихся на чешской землі. Майже весь народъ чешскій принялъ науку Гуза, и крѣпивъ его не только могучою рукою, но и горячимъ словомъ. Литература Чехіи отъ 1415 г. точно якъ и історія ихъ може по справедливости звати Гуситскою. Всѧ другая журба уступала тогдѣ однѣй, головной — защитѣ Гусовой науки. Всѧ тая епоха носить на себѣ печать строго-религіозную. Прозаики доводятъ догматы вѣры и доказываютъ противникамъ свою правдивость и ихъ погрѣшность, поеты пишутъ сатиры на иновѣрцівъ, — тогдѣ ніякъ не было мѣстца для истинной поезіи. Но если се не була лучшая епоха чешской литературы, по крайной мѣрѣ була се епоха всестороннаго обѣданья языка. Владѣніе его въ Чехіи и Моравіи не стрѣчало тогдѣ ніякого противника, а пробудившіяся духъ народа звалъ писателей къ сердечному обѣданью родимого слова. Ось чому многіи до сихъ поръ звали епоху отъ 1526-го до 1620-го года — золотымъ вѣкомъ чешской литературы. Но що такимъ именемъ придавали за-много чести вѣку, видно за того, що черезъ весь періодъ не явивши ни одинъ достойный поетъ; даже самъ Ломницкій, poeta laureatus того періода, есть ничимъ инымъ, якъ ритмачомъ безъ таланта. Мимо того було литературне дѣланье дуже живе. Науки процвѣтали; чужіи литературы задоволяли трудолюбивыхъ переводчиковъ, а горячіи други народности старалися обогатити твореньями своими чешскую литературу. Но недоставало творчачи силы: все було послѣдованье або переводъ. И найлучшій писатель той епохи, Адамъ Данило изъ Велеславлина, владѣвши хорошою, чистою, отличною бесѣдою, но его творенья — послѣдованье або переводы. Любимое дѣло того періода, обширна хроника чешской землі, принадлежить священнику Гайку изъ Любочанъ; слогъ еи прекрасенъ, чистъ, но вся она проникнута духомъ партіи античашниковъ... Сими словами приводимо болѣзненную сторону тогдѣ вѣка по

справедливости религиозного. Шалѣли католики противъ чашниковъ и чашники противъ католиковъ; и съ тимъ болѣшимъ завзятьемъ бились католики, чимъ менше было число ихъ. Легко было передвидѣти, которая сторона одержить верхъ въ борбѣ; сторона евангеликовъ, чашниковъ, була числомъ крѣпша отъ католиковъ, кора ледво только двадцатую часть всего народа звала своюю, но за то мала сильную опору въ самомъ императорѣ.

Наставъ наконецъ 1620 г. Битва на Бѣлой горѣ недалеко отъ Праги закончила періодъ начатый Иваномъ Гусомъ: протестантизмъ послѣ двоевѣкового владѣнія въ Чехій побѣждено. Императоръ Фердинандъ II. державъ за святый обовязокъ — разбити всякую ересь въ покореной сторонѣ и не боявся ніякихъ мѣръ, только наѣтъ поведутъ они до цѣли. Коли виновники були караній рукою Старгородскаго каты на помостъ передъ лицемъ судій, то зъ начала проповѣдниковъ протестантизма изгнали изъ отчизны, а скоро послѣ того обвѣстили указъ, которымъ всякий, кто не желавъ принятии католицизма, долженъ бувъ удалитися изъ предѣлѣвъ имперіи. И дѣйстно удалилась большая часть образованыхъ Чеховъ: профессоры, проповѣдники, много дворянъ и горожанъ. Дома лишилися только тѣ, которымъ было легко перемѣнити вѣру. И ось теперь-то ревно стали старатися — загладити весь слѣдъ побѣженой ереси. И такъ за 20 лѣтъ послѣ битвы на Бѣлой горѣ всѣ Чехи були католиками, и никто не смѣвъ зватися протестантамъ. А щобъ совершенно загладити всякое сѣмя ереси, приказано всюды по городахъ и селахъ глядѣти за такими книжками и палити. До сихъ книжокъ числено все, что было по чешески написано... Не дивно, що литература тои епохи напутнована нерядомъ тяжившимъ надъ Чехами. Родимого языка не уживали якъ-будьто чужого, хибанъ въ книгахъ церковного розряда. Такъ поступавъ и найревнѣйшій Чехъ

своего періода, езуитъ Бальбинъ. Если издавалося що хорошое въ чешской бесѣдѣ, то було се за границами Чехіи и Моравіи. Гдекотри чешскіи емigrанты твореніями своими спасли ії поддержали честь своей родины; межи ними и найотличнѣйшій Амо съ Каменскій, послѣдній епископъ чешскихъ братей. Безчоловѣчно осужденъ, скитатися майже по цѣлой Европѣ, биъ лишивъ дорогоцѣнныи памятникъ своего ума; школы многихъ сторонъ обвязаны добротворной помочи того писателя; но неоцѣненіи плоды биъ принаѣсь своимъ родимымъ: его „Labirynt sveta a gaj vzdse“ есть одно изъ наилучшихъ твореній въ цѣлой чешской литературѣ. Въ порѣ своихъ подорожій биъ студіовавъ пляны всѣхъ сферъ загала, и бичомъ строгой сатиры поражавъ марници того свѣта. Справдѣ дивно, колко гумора умѣвъ склонити въ собѣ чоловѣкъ, котрого такъ переслѣдовавъ людскій приговоръ.

Рядомъ съ нимъ достоинъ стати ученый историкъ Павелъ Скала изъ Згори. Въ своей обширной церковной хроницѣ доведеной до 1624 г. высокимъ слогомъ биъ оповѣдаe о важныхъ фактахъ своей епохи. Но творенія такъ сихъ двохъ, якъ и другихъ емigrantovъ, лишились безъ всякого вліянія на Чеховъ и Моравію, тому що они були строго заказаній, и народъ больше не симпатизовавъ съ ними, будучи разбудженъ своими новыми учителями къ непримиримой враждѣ до всѣхъ еретиковъ...

ПЕРЕПИСКА.

Бл. Ксеніофонъ Климковичъ въ Вѣдни: Salve! Бл. Левъ Куль. въ С. Прислалище 20 кр. бѣлье. Славянскимъ редакціемъ: Просимо о взаимности.

До пчт. Публики.

Починаемо безъ претенсій. Знаючи характеръ теперѣшнои стадіи нашого народа, кидаemo жменю своего труда до будущого храма однои святои Руси. На основахъ нашои исторіи, на основахъ еи началь и преданій, хочемо зъ родимого слова добути дорогоцѣнности, которыхъ не отцуается всяка русская душа.

Нами руководитъ горячая любовь до народа, до того народа, который, перебувши съ героизмомъ вѣковую пресю чужихъ стихій, приходитъ теперъ до ясного сознанья своеи ваги въ будучности.

Отъ того народа, особенно отъ галицко-русской Публики, надѣемсяся живои моральнои и материальнои подмоги.

При запорученой участіи старшихъ и молодшихъ силъ отвѣтимо жданьямъ образованого круга нашихъ патріотовъ. Оцѣняючи вагу женского пола въ загальномъ образованью народа, посвятимо его интересамъ одну часть нашего письма.

Въ имени тои нашои задачи звертаемося еще разъ до пчт. Публики съ прошеніемъ о численный удѣлѣ въ удержанью сеи часописи.

БОЯНЪ выходитъ кождого 1., 8., 15., и 22. велиkimъ листомъ. — Пренумерата: на годъ: 5 зол. А. В., на полъ года: 2 зол. 50 кр., на четверть года: 1 зол. 40 кр. — Гроши передил. адресуются до пчт. Редакціи Слова, ч. 144 м. або до Администраціи Бояна, ч. 193 м. — Матеріали присылаются п адресою: Володиміръ Я. Стебельскій, ч. 145 м.